

Eesti Vabariigi Siseministerium

***EESTI MAAPIIRKONDADES
TEGUTSEVATE SELTSINGUTE
KAARDISTAMINE***

Uuringu raport

**Eesti Külaliikumine Kodukant
2006**

Eessõna

Eesti mittetulundussektorist kõneldes mainitakse tavaliselt kahte kodanikualgatuse organiseerunud vormi – mittetulundusühinguid ja sihtasutusi. Mõnikord nimetatakse ka seltsinguid. Kuna seltsingud ei ole iseseisvad juriidilised isikud ning neid ei registreerita ega kanta Mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse, siis on nende koguarv teadmata. Samas on seltsingud maapiirkondades küllaltki levinud kodanikualgatuse vormiks ning kodanikualgatuse strateegia väljatöötamisel tuleb arvestada ka seltsingute arenguga.

Käesolev raport kajastab uuringu “Eesti maapiirkondades tegutsevate seltsingute kaardistamine” tulemusi ning esitab soovitusi seltsingute tegevuse edendamiseks.

Uuring koosneb kahest suuremast osast: 1) Eesti maapiirkondades tegutsevate seltsingute väljaselgitamine, nende tegutsemiskoha ja –valdkonna ning kontaktandmete kaardistamine; 2) küsitluse läbiviimine seltsingute eesmärkide, tegevusvaldkondade ning nende jätkusuutlikkust mõjutavate tegurite väljaselgitamiseks.

Käesolev raport sisaldab olulisimate küsitluse teemade analüüsi ning toob välja peamised erinevused seltsingute tegevuses ja tegutsemiskeskkonnas maakondade lõikes. Kuna küsitluse käigus kogutud materjal (vastused avatud küsimustele) peegeldab seltsingute tegevust palju ilmekamalt ja ehedamalt kui vastuste kvantitatiivne analüüs, siis on raporti lisades ära toodud maakondade kaupa vastused küsimustele seltsingu eesmärkidest, asutamise ajenditest ning suurimatest saavutustest tegutsemisaja vältel.

Uuringu õnnestumisele aitasid kaasa paljud inimesed. Meie tänu kuulub Eesti Külaliikumise Kodukant maakonna koordinaatoritele, kes kohalike omavalitsuste, külaliikumise võrgustiku ja maakondlike arenduskeskuste abiga selgitasid välja maapiirkondades tegutsevad seltsingud. Meie eriline tänu seltsingute esindajatele, kes leidsid aega küllaltki mahukale küsimustikule vastamiseks. Andmestiku sisestamisel ja avatud vastuste kodeerimisel ning esmasel analüüsil olid abiks sotsioloogid Dagmar Tamme ja Irina Strapatshuk.

Täname EV Siseministeriumi, kes seltsingute temaatika läbi Vabariigi Valitsuse ja kodanikuühenduste ühiskomisjoni päevakorda tõstis ning partneritena uuringu ettevalmistamises osalenud Ettevõtluse Arendamise Sihtasutust ja Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi.

Tallinnas, 26. aprillil 2006. aastal

Hele-Mall Kink
Ülle Lepp
Eha Paas

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. UURINGU MEETODID JA VALIM	4
1.1. MAAPIIRKONDADES TEGUTSEVATE SELTSINGUTE KAARDISTAMINE	4
1.2. MAAPIIRKONDADES TEGUTSEVATE SELTSINGUTE KÜSITLUS.....	5
2. ÜLEVAADE MAAPIIRKONDADES TEGUTSEVATEST SELTSINGUTEST	6
2.1. SELTSINGUTE ASUTAMISE AEG.....	6
2.2. SELTSINGU ASUTAJAD	7
2.3. SELTSINGULEPING.....	7
2.4. MIKS VALITAKSE OMA TEGEVUSE VORMIKS SELTSING.....	8
2.5. SELTSINGUTE REGISTREERIMINE	9
3. SELTSINGUTE TEGEVUS	10
3.1. SELTSINGUTE EESMÄRGID.....	10
3.2. SELTSINGUTE TEGEVUSVALDKONNAD	11
3.3. SELTSINGU TEGEVUSE ULATUS	12
3.4. KUULUMINE MITTETULUNDUSLIKE ORGANISATSIOONIDE KOOSTÖÖVÕRGUSTIKKU	13
4. SELTSINGU JUHTIMINE, SELTSINGU RESSURSID.....	15
4.1. SELTSINGU SUURUS.....	15
4.2. SELTSINGU LIIKMESKONNA KASV	15
4.3. SELTSINGU JUHTIMINE	16
4.4. VABATAHTLIKE KAASAMINE.....	16
4.5. KOOSTÖÖ TEISTE ORGANISATSIOONIDE JA ASUTUSTEGA.....	16
4.6. SELTSINGUTE TULUALLIKAD.....	17
4.7. SELTSINGUTELE VAJALIKUD TUGITEENUSED.....	19
5. SELTSINGUTE PROBLEEMID JA TULEVIKUARENGUD	21
5.1. SELTSINGUTE PROBLEEMID	21
5.2. SELTSINGUTE TULEVIKUARENGUD	22
6. UURINGU PEAMISED TULEMUSED JA SOOVITUSED.....	23
KASUTATUD KIRJANDUS	26

SISSEJUHATUS

Seltsingute areng maapiirkondades on toimunud käsikäes Eesti külaliikumise arenguga, mis tärkas 1991. aastal koos Eesti iseseisvuse taastamisega. 1993.a. käivitus rahvusvaheline kohaliku arengu programm Kodukant, milles osalesid pilootaladena Rapla ja Viljandi maakond. Esimeste maakondlike külaliikumisorganisatsioonide loomiseni jõuti 1995.a. Samal ajal hoogustus külaseltside, kohalike arengurühmade ja seltsingute loomine. Külaseltside ja seltsingute kohta on infot koondanud Liikumine Kodukant, kes kaardistas oma võrgustikus osalevad külaseltsid ja seltsingud seisuga 30.01.2005. Siiski puudub Eestis tänaseni ülevaade kõikidest tegutsevatest seltsingutest.

Käesolev uuring on esimene seltsingute hulgas läbiviidav ulatuslikum uuring Eestis, mille eesmärgiks on kaardistada maapiirkondades tegutsevad seltsingud ja selgitada välja nende tegevusvaldkonnad ning nende jätkusuutlikkust mõjutavad tegurid. Uuringu tulemused aitavad kaasa seltsingute tegevusest teadvustamisele, teavitavad avalikkust ja kohalikke omavalitsusi seltsingute kogemustest ning probleemidest.

Uuring koosneb kahest mahukast osast:

- 1) Eesti maapiirkondades tegutsevate seltsingute kaardistamisest, mille käigus selgitati välja maakondades tegutsevad seltsingud, nende tegutsemiskoht ja –valdkond ning kontaktandmed;
- 2) küsitluse läbiviimisest seltsingute eesmärkide, tegevusvaldkondade ning nende jätkusuutlikkust mõjutavate tegurite väljaselgitamiseks.

Uuringu tellijaks ja finantseerijaks on EV Siseministeerium.

Uurimisraport koosneb kuuest peatükist. Esimeses osas antakse ülevaade uuringu meetoditest ja valimist. Teises osas käsitletakse küsimustikule vastanud seltsinguid kirjeldavaid üldandmeid ning antakse ülevaade maapiirkondades tegutsevatest seltsingutest. Kolmas peatükk analüüsib seltsingute tegevust ning neljas peatükk keskendub seltsingute ressursside analüüsile. Viies peatükk annab ülevaate seltsingute peamistest probleemidest ja võimalikest tulevikuarengutest. Kuuendas peatükis esitatakse uuringu peamised järeldused ja soovitusel seltsingute arengut mõjutavatele institutsioonidele.

Käesolevas uuringus käsitletakse seltsingut kui üht kodanikuühenduse vormi. Selle käsitluse aluseks on M. Lagerspetzi (2006) definitsioon, mille kohaselt “seltsing on registreerimata mittetulundusühendus. Seltsing ei ole iseseisev juriidiline isik, vaid põhineb osalevate juriidiliste ja/või füüsiliste isikute omavahelisele (suulisele või kirjalikule) kokkuleppele” ning K. Saare (2003) seisukoht, et “seltsing ei ole puhtalt völaõiguslik leping liikmete vahel, vaid tegemist on ka ühingu ühe liigiga”.

1. UURINGU MEETODID JA VALIM

1.1. Maapiirkondades tegutsevate seltsingute kaardistamine

Uuringu esimene osa hõlmas maapiirkondades tegutsevate seltsingute väljaselgitamist ning teabe kogumist nende tegutsemiskoha, tegevusala ning eestvedaja kontaktandmete kohta.

Seltsingute väljaselgitamiseks võeti aluseks M. Lagerspetzi seltsingu määratlus, mille kohaselt “seltsing ei ole iseseisev juriidiline isik, vaid põhineb osalevate juriidiliste ja/või füüsiliste isikute omavahelisele (suulisele või kirjalikule) kokkuleppele”. Tegutsevate

seltsingute väljaselgitamiseks kasutasid liikumise Kodukant maakondlikud koordinaatorid seltsingute kohta info saamiseks erinevaid viise:

- helistati läbi, saadeti e-kirjad kõikidesse maakonna valla- ja linnavalitsustesse;
- kasutati Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) saadud infot kohaliku omaalgatuse programmile taotlusi esitanud seltsingute kontaktandmete kohta;
- helistati ja saadeti e-kirjad Liikumise Kodukant liikmetele konkreetses maakonnas;
- saadeti e-kirjad valdade ja külaarendajate võrgustikus osalejatele, külavanematele;
- tehti koostööd paikkonnas tegutsevate mittetulundusühingutega ning külaliidritega (sh raamatukogu- ja kultuuritöötajatega);
- kasutati oma isiklike kontakte ja teadmisi tegutsevate ühenduste, sh seltsingute kohta.

Kõiki nimetatud viise kasutades kaardistati 450 seltsingut, mille maakondlik jaotus on esitatud tabelis 1.1.

Tabel 1.1. Eesti maapiirkondades tegutsevad seltsingud

MAAKOND	ARV
Harjumaa	60
Hiiumaa	13
Ida-Virumaa	19
Jõgevamaa	19
Järvamaa	17
Läänemaa	26
Lääne-Virumaa	25
Põlvamaa	36
Pärnumaa	52
Raplamaa	21
Saaremaa	47
Tartumaa	19
Valgamaa	36
Viljandimaa	19
Võrumaa	41
KOKKU	450

Kõigi kaardistatud seltsingute kohta selgitati välja järgmised andmed:

- seltsingu nimi;
- asukoht: maakond, vald/küla/linn;
- kontaktandmed: telefon, e-post;
- eestvedaja nimi;
- tegevusvaldkond.

Kaardistatud seltsingute andmebaas on Liikumise Kodukant valduses.

1.2. Maapiirkondades tegutsevate seltsingute küsitlus

Uuringu teiseks osaks oli küsitluse läbiviimine maapiirkondades tegutsevate seltsingute seas. Seltsingute üldkogumiks määratleti kaardistatud seltsingute arv – 450. Valimi koostamisel oli eesmärgiks hõlmata küsitlusega kõikide vallavalitsuste territooriumil tegutsevad seltsingud.

Kokku helistati või saadeti elektronkirjad 2006.a. veebruaris- märtsis 359-le seltsingule ning lepiti nendega kokku intervjuu toimumise aeg või edastati küsimustik e-posti teel.

Küsimustiku aluseks oli 2005. aastal Eesti Humanitaarinstituudi poolt mittetulundusühingute ja sihtasutuste hulgas läbi viidud uuringus kasutatud küsimustik, mida kohandati seltsingute spetsiifikat arvestades.

Küsimustik hõlmas järgmisi valdkondi:

- seltsingu üldandmed, sh nimi, tegutsemiskoht, esindaja kontaktandmed;
- seltsingu asutamine, sh asutamise aeg, asutajad, eesmärk, asutamise ajend;
- seltsingu tegevus, sh tegevusvaldkond, tasand, kuulumine koostöövõrgustikesse;
- seltsingu juhtimine ja ressursid, sh seltsinglaste arv, juhtimine, koostöö teiste organisatsioonide ja autustega, toetuse viisid, tugiteenuste vajadus ja kättesaadavus;
- seltsingute probleemid ja tulevik.

Koostatud küsimustikud eesti ja vene keeles sisaldasid nii etteantud vastustega küsimusi kui avatud vastustega küsimusi. Avatud vastustega küsimused kategoriseeriti hiljem vastajate poolt antud vastuste alusel. Täidetud küsimustikud sisestati ja analüüsiti andmetöötlusprogrammi SPSS abil.

Uuringu käigus täidetud ankeedid ja uuringuandmete statistiline andmebaas on Liikumise Kodukant valduses.

Intervjuude käigus ja e-posti vahendusel täitis küsimustiku 302 seltsingut, mis moodustab 67,1% seltsingute üldarvust. Peaaegu kõikides maakondades oli küsitletud seltsingute osakaal üle 50% kõigist selles maakonnas kaardistatud seltsingutest. Ainsaks erandiks oli Pärnumaa, kus küsitlusele vastanute osakaal oli 48,8%. Seetõttu saab uuringu tulemusi lugeda esinduslikuks ning üldistatavaks kõigile Eesti maapiirkondades tegutsevatele seltsingutele.

2. ÜLEVAADE MAAPIIRKONDADES TEGUTSEVATEST SELTSINGUTEST

2.1. Seltsingute asutamise aeg

Seltsingute asutamisel saab eristada kolme etappi:

I etapp 1980 – 1995 (12 seltsingut)

Esimeste seltsingute asutamine Ida-Virumaal, Harjumaal, Põlvamaal, Valgamaal, Võrumaal, Läänemaal.

II etapp 1995 – 1999 (27 seltsingut)

Seltsingute asutamine laieneb Hiiumaale, Jõgevamaale, Raplamaale, Saaremaale, Viljandimaale, Lääne-Virumaale.

III etapp 2000 – 2006 (262 seltsingut)

Seltsingute asutamine laieneb Pärnumaale, Järvamaale, Tartumaale.

Seltsingute asutamisajast annab ülevaate alljärgnev tabel.

K1. Mis aastal Teie seltsing asutati?

		KÕIK VASTAJAD	
		Arv	%
Mis aastal Teie seltsing asutati?	Ei tea/vastus puudub	1	,3%
	Enne 2000.a.	39	12,9%
	2000	17	5,6%
	2001	28	9,3%
	2002	37	12,3%
	2003	56	18,5%
	2004	59	19,5%
	2005	56	18,5%
	2006	9	3,0%
VASTAJAID KOKKU		302	100,0%

©EESTI KÜLALIHKUMINE KODUKANT, 2006

2.2. Seltsingu asutajad

Küsitluses osalenud seltsingute hulgas on kõige rohkem neid, kus asutajate arv on 2- 10, neid on 58% vastanutest. Asutajate arvust annab ülevaate alljärgnev tabel.

K2. Kui palju oli seltsingu asutajaid?

		KÕIK VASTAJAD	
		Arv	%
Kui palju oli seltsingu asutajaid?	Ei tea/vastus puudub	1	,3%
	1 - 5 inimest	83	27,5%
	6 - 10	92	30,5%
	11 - 20	75	24,8%
	21 +	51	16,9%
VASTAJAID KOKKU		302	100,0%

©EESTI KÜLALIHKUMINE KODUKANT, 2006

Maakondade lõikes ilmnevad erinevused seltsingute asutajate arvus. Väiksema asutajate arvuga (2-5 in) seltsinguid on kõige rohkem Raplamaal (9; 47,4%), Järvamaal (7; 41,2,9%), Pärnumaal (8; 40%) ja Tartumaal (5; 41,7%). Suurema (üle 21 in) asutajate arvuga seltsinguid aga Hiiumaal (5; 55,6%), Harjumaal (6; 26,1%), Põlvamaal (7; 24,1%) ja Läänemaal (5; 23,8%).

Küsitluses osalenud seltsingutest oli valdav enamik seltsinguid (296; 98%) asutatud tähtajatult, vaid 3 (1%) seltsingut oli asutatud tähtajaliselt ja 3 seltsingut (1%) ei osanud seda määratleda.

2.3. Seltsinguleping

Vastavalt võlaõigusseadusele peavad seltsinglased sõlmima seltsingulepingu, mille kohaselt kohustuvad kaks või enam isikut (seltsinglased) tegutsema ühise eesmärgi saavutamiseks,

aidates sellele kaasa lepinguga määratud viisil, eelkõige panuste tegemisega. Uurisime, kas seltsingud tegutsevad kirjaliku või suulise seltsingulepingu alusel.

Valdav enamik seltsingutest tegutseb seltsingulepingu alusel, seejuures 229 seltsingut ehk 75,8% kirjaliku lepingu alusel ja 43 seltsingut ehk 14,2% suulise lepingu alusel. Seltsinguid, kellel küsitluse läbiviimise ajal seltsingulepingut ei olnud, oli kokku 24 ehk 7,9%. Ehkki nimetatud inimeste gruppidel seltsinguleping puudus, määratlesid nad end seltsinguna.

Kõikides maakondades on ülekaalus seltsingud, millel on kirjalikud seltsingulepingud. Lääne-Virumaal, Raplamaal ja Saaremaal olid kõigil küsitluses osalenud seltsingutel kirjalikud seltsingulepingud. Seltsingulepingut ei ole 7,9% (24 seltsingut) küsitluses osalenud seltsingutest, kõige enam selliseid seltsinguid on Põlvamaal (10; 34,5 %).

2.4. Miks valitakse oma tegevuse vormiks seltsing

Seltsingu vorm valitakse tegutsemiseks valdavalt seetõttu, et see on kõige lihtsam viis organisatsiooni asutamiseks. Sellel seisukohal oli 70,9% küsitluses osalenutest ehk 214 seltsingut. Väga oluliseks asjaoluks seltsingu vormi valikul peetakse seda, et seltsingut saab kiiresti asutada (120; 39,7%) ja seltsingu asutamisel ei ole vaja kulutusi teha (111; 36,8%). Küllalt oluliseks teguriks peetakse ka seda, et seltsingut ei ole vaja kanda Mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse (87; 28,8%), mis omakorda teeb asutamise protsessi kiireks ning ei too kaasa kulutusi.

Põhjused, miks valitakse tegutsemise vormiks seltsing, on esitatud alljärgnevas tabelis.

K7. Miks Te valisite oma tegevuse vormiks seltsingu?

	KÕIK VASTAJAD	
	Arv	%
See on kõige lihtsam viis organisatsiooni asutamiseks	214	70,9%
Seltsingut saab kiiresti asutada	120	39,7%
Seltsingu asutamisel ei ole vaja kulutusi teha	111	36,8%
Seltsingut ei ole vaja kanda registrisse	87	28,8%
Sobivaim ja lihtsaim vorm tegevusteks	22	7,3%
Valdib liigset bürokraatiat	13	4,3%
KOV, KOP rahataotlemiseks parim lahend	10	3,3%
Ei tea/ vastus puudub	5	1,7%
Seltsingu tegevusest praktilise kogemuse saamine	5	1,7%
MTU moodustamine polnud vajalik	2	,7%
Edaspidi kavas asutada MTU	1	,3%
VASTAJAID KOKKU	302	100,0%

*kuna iga respondent võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem
 ©EESTI KÜLALIHKUMINE KODUKANT, 2006

2.5. Seltsingute registreerimine

Ehkki vastavalt kehtivatele õigusaktidele ei ole seltsingutel kohustust end kuskil arvele võtta/registreerida, on juba täna küllaltki levinud praktika, kus seltsingud registreeritakse kohaliku omavalitsuse juures. Ehkki küsitluses ei täpsustatud, mida registreerimise all mõeldakse, võib intervjuerijate kommentaaridele tuginedes väita, et enamasti pidasid vastajad silmas seltsingu nõ arvele võtmist kohaliku omavalitsuse juures.

Küsitluse läbiviimise hetkel olid pea pooled (129; 42,7%) seltsingud registreeritud kohalike omavalitsuste juures. Lisaks juba registreeritud seltsingutele peab registreerimist vajalikuks pea kaks viiendikku vastanutest (116; 38,4%) ning vastu on sellele ettepanekule 17,9% ehk 54 seltsingut.

K8. Kas Te peate aga vajalikuks seltsingute registreerimist (arvele võtmist) kohaliku omavalitsuse juures?

		KÕIK VASTAJAD	
		Arv	%
Kas Te peate aga vajalikuks seltsingute registreerimist (arvele võtmist) kohaliku omavalitsuse juures?	Ei tea/ vastus puudub	3	1,0%
	Jah, meie seltsing ongi KOV juures registreeritud	129	42,7%
	Jah	116	38,4%
	Ei	54	17,9%
VASTAJAID KOKKU		302	100,0%

©EESTI KÜLALIHKUMINE KODUKANT, 2006

Enim on seltsingute registreerimise praktika levinud Harjumaal (16; 69,6%), Jõgevamaal (13; 68,4%), Läänemaal (14; 7%), Valgamaal (13; 56,5%) ja Viljandimaal (6; 54,5%), kus juba praegu on enam kui pooled seltsingutest kohalike omavalitsuste juures registreeritud. Kõige vähemat toetust kogus registreerimise ettepanek Lääne-Virumaa seltsingute hulgas, kus seda ei pidanud vajalikuks pooled küsitletud seltsingutest (8; 50%). Teistes maakondades olid valdavas ülekaalus seltsingud, kes juba on end registreerinud KOV juures või peavad seda protseduuri vajalikuks.

Kokkuvõtteks.

Maakondades on mitmeid ühendusi, kes ei teadvusta oma tegevuse vormina seltsingut, ehkki sisuliselt tegutsetakse seltsinguna. Seetõttu vajab seltsingu olemus, tema erisused, võrreldes mittetulundusühinguga, samuti seltsingulepingu mõiste ja selle sõlmimise viisid maakondades kindlasti laiemat tutvustamist.

Seltsingute kohalike omavalitsuste juures registreerimise praktika on juba praegu küllalt levinud, mõnedes maakondades on kõik seltsingud KOV juures arvele võetud. Seetõttu võiks seltsingute registreerimise praktikat kasutada ka nende maakondade vallavalitsustes, kus seda seni suhteliselt vähe on tehtud (Raplamaal, Järvamaal, Lääne-Virumaal).

3. SELTSINGUTE TEGEVUS

3.1. Seltsingute eesmärgid

Vaatamata sellele, et küsitluses osalenud seltsingute eesmärgid on väga mitmepalgelised, peab enamik seltsinguid oma peamiseks eesmärgiks külaelu edendamist ning külaelu erinevate aspektide arendamist. Kõige rohkem on vastanute hulgas seltsinguid, mille eesmärgiks on kohalik areng, küla- ja seltsielu edendamine. Neljandik seltsingutest peab oma eesmärgiks kultuuripärandi, rahvakultuuri taaselustamist, säilitamist ja propageerimist. Iga viies seltsing on oma eesmärgiks seadnud kultuurielu elavdamise ühisürituste, väljasõitude jm ettevõtmiste korraldamise kaudu. Iga kuuenda seltsingu eesmärgiks on külaelanike kaasamine; ühistunde, kodukohatunde tugevdamine või vaba aja sisustamine ühiste hobide/huvialadega tegelemise kaudu. Seltsingute eesmärgid on esitatud tabelis 3.1.

Tabel 3.1. Seltsingute eesmärgid (N= 302)

EESMÄRK	ARV	%
kohalik areng, küla- ja seltsielu jm ühistegevuse edendamine	151	50,0%
kultuuripärandi, rahvakultuuri taaselustamine ja säilitamine	72	23,8%
ühisürituste, väljasõitude korraldamine, kultuurielu edendamine	64	21,2%
külaelanike kaasamine; ühistunde, kodukohatunde tugevdamine	51	16,9%
vaba aja sisustamine; ühiste hobide/huvialadega tegelemine	47	15,6%
elukeskkonna, elukvaliteedi parandamine, sh heakorratööd	33	10,9%
kohaliku paikkonna ajaloo, kodu-/kultuuriloo tutvustamine	28	9,3%
vabaharidusliku tegevuse korraldamine, silmaringi avardamine	24	7,9%
eakate vaba aja sisustamine, kooskäimine	22	7,3%
koostöö ja sõprussidemete arendamine teiste seltsidega	12	4%
raha taotlemine tegevusteks, tegevuspaikade rajamiseks	9	3%
tervislike, sportlike eluviiside propageerimine	6	2%
CD-plaatide, trükiste väljaandmine	4	1,3%
konkreetsete elanikkonna gruppide teadlikkuse tõstmine	4	1,3%
hariduse edendamine	2	0,7%
turismi edendamine	2	0,7%
Ei tea/vastus puudub	2	0,7%

3.2. Seltsingute tegevusvaldkonnad

Seltsingute tegevusvaldkonnad on väga mitmekesised külaelu elavdamisest kuni inimõiguste ja huvikaitseni. Valdav enamik seltsingute tegevusaladest on seotud külaelu edendamise erinevate aspektidega ning seetõttu märkis enamik seltsingutest oma tegevusvaldkonnadena ka mitu ala.

Enamik seltsingutest (216; 71,5%) tegutseb kohaliku arengu, täpsemalt külaelu elavdamise valdkonnas ja kultuuri ja meelelahutuse valdkonnas (215; 71,2%), seistes hea külaelanike vaba aja sisustamise, rahvakultuuri traditsioonide taaselustamise, säilitamise ja edendamise eest. Küllalt oluliseks valdkonnaks seltsingute tegevuses on loodushoid ja keskkonnakaitse, külade heakord. Selles valdkonnas tegutseb pea neljandik seltsingutest (70; 23,2%). Sama olulisteks tegevusvaldkondadeks on heategevus ja vabatahtlikkus (70; 23,2%), sport (69; 22,8%) ja noorsootöö (61; 22,8%). Suhteliselt vähem tegutseb seltsinguid tervishoiu ja sotsiaalhoolekande alal.

Seltsingute tegevusvaldkondadest annab põhjalikuma ülevaate alljärgnev tabel.

K9. Millised on Teie seltsingu põhilised tegevusvaldkonnad?

	KÕIK VASTAJAD	
	Arv	%
kohalik areng, s.h. külaelu elavdamine	216	71,5%
kultuur ja meelelahutus	215	71,2%
loodushoid ja keskkonnakaitse	70	23,2%
heategevus ja vabatahtlikkus	70	23,2%
sport	69	22,8%
noorsootöö	61	20,2%
haridus sh täiskasvanuharidus	39	12,9%
tervishoid	15	5,0%
sotsiaalhoolekanne sh sotsiaalteenused	15	5,0%
inimõigused ja huvikaitse	9	3,0%
koduloo uurimine, kogumine ja jaadvustamine	3	1,0%
religioon	2	,7%
VASTAJAID KOKKU	302	100,0%

*kuna iga respondent võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem
 ©EESTI KÜLALIHKUMINE KODUKANT, 2006

Maakondade lõikes võib täheldada mõningaid erinevusi. Kui Ida-Virumaal, Järvamaal, Lääne-Virumaal, Saaremaal ja Viljandimaal on kõige enam külaelu elavdamisega tegelevaid seltsinguid, siis Hiiumaal, Läänemaal, Raplamaal ja Valgamaal on seltsingute domineerivaks valdkonnaks kultuur ja meelelahutus.

Keskkonnakaitse ja loodushoiuga tegelevaid seltsinguid on kõige rohkem Ida-Virumaal (10; 62,5%) ja Saaremaal (16; 43,2%). Spordi valdkonnas tegutsevaid seltsinguid on kõige rohkem Jõgevamaal ja Valgamaal.

3.3. Seltsingu tegevuse ulatus

Valdav enamus seltsinguid tegutseb kohalikul so küla või valla tasandil (283; 93,7%). Lisaks kohalikule tasandile tegutsetakse ka maakondlikul tasandil (54; 17,9%) ja üle-eestiliselt (19; 6,3%). 5 seltsingut tegutseb rahvusvahelisel tasandil, st nad on kaasatud rahvusvahelise ulatusega tegevustesse.

K10. Kas Teie seltsing tegutseb...?

	KÕIK VASTAJAD	
	Arv	%
Kohalikul tasandil (küla, vald, linn)	283	93,7%
Maakondlikul tasandil	54	17,9%
Üle-eestiliselt	19	6,3%
rahvusvahelisel tasandil	5	1,7%
Ei tea/ vastus puudub	2	,7%
VASTAJAID KOKKU	302	100,0%

*kuna iga respondent võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem
©EESTI KÜLALIIKUMINE KODUKANT, 2006

Maakondade lõikes väga suuri erinevusi seltsingute tegevusulatuses ei ole. Kohalikul tasandil tegutsevad kõik Harjumaal, Järvamaal ja Valgamaal küsitluses osalenud seltsingud. Maakondlikul tasandil tegutsevaid seltsinguid on enim Raplamaal (7; 36,8%), Tartumaal (4; 33,3%) ja Võrumaal (8; 27,6%). Üle-eestiliselt tegutsevaid seltsinguid on kõige rohkem Harjumaa (3; 13,0%), Järvamaa (3; 17,6%) ja Võrumaa (4; 13,8%) seltsingute hulgas.

3.4. Kuulumine mittetulunduslike organisatsioonide koostöövõrgustikku

Ehkki seltsingud ei ole iseseisvad juriidilised isikud, on nad oma esindajate kaudu kaasatud mitmetesse mittetulunduslike organisatsioonide koostöövõrgustikesse. Mõnda mittetulunduslike organisatsioonide koostöövõrgustikku kuulub iga neljas (87; 28,8%) küsitluses osalenud seltsing.

K11. Kas Teie seltsing kuulub mõnda mittetulunduslike organisatsioonide koostöövõrgustikku?

		KÕIK VASTAJAD	
		Arv	%
Kas Teie seltsing kuulub mõnda mittetulunduslike organisatsioonide koostöövõrgustikku?	Jah	87	28,8%
	Ei	215	71,2%
VASTAJAID KOKKU		302	100,0%

©EESTI KÜLALIIKUMINE KODUKANT, 2006

Maakondades lõikes on seltsingute integreeritus mittetulunduslike organisatsioonide võrgustikesse üsna erinev. Kõige enam on võrgustikesse kaasatud küsitluses osalenud Läänemaa seltsingud (18; 85,7%) ning Valgamaa seltsingud (12; 52%), kõige vähem on võrgustikesse kaasatud seltsinguid Põlvamaal (2; 6,9%) ning Saaremaal (3; 8,1%).

Kõige tuntumaks võrgustikuks, kuhu seltsingud kuuluvad, on Eesti Külaliikumine Kodukant. Sellesse kuuluvad ligi pooled (43; 49,4%) võrgustikesse ühinenud seltsingutest, mis tegutsevad Harjumaal (1), Ida-Virumaal (1), Jõgevamaal (3), Läänemaal (18), Põlvamaal (1), Pärnumaal (1), Tartumaal (3), Valgamaal (7), Viljandimaal (4) ja Võrumaal (4). Kõik

Läänemaal tegutsevad võrgustikesse kuuluvad seltsingud on seotud MTÜ-ga Kodukant Läänemaa.

Uurisime ka, kas seltsingud on osalenud Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaua kui mittetulundusühenduste avatud võrgustiku suurkogudel. Ehkki EMÜ-l on eraldi seltsingute koda, on EMÜ suurkogudel osalenud vaid 25 seltsingut (8,4 %). Kuigi suurkogudel osaletakse, ei teadvustanud ükski seltsing EMÜ-t kui mittetulundusühenduste koostöövõrgustikku.

Ülevaate seltsingute kuulumisest mõnda mittetulundusühenduste koostöövõrgustikku annab alljärgnev tabel.

K11a. Kas Teie seltsing kuulub mõnda mittetulunduslike organisatsioonide koostöövõrgustikku? Kui jah, siis millisesse?

	KÕIK VASTAJAD	
	Arv	%
Liikumine Kodukant	43	49,4%
Vastus puudub	12	13,8%
Koostöovõrgustik kohaliku valla/linna tasandil	11	12,6%
Valgamaa Pensionaride Ühendus	6	6,9%
Koostöovõrgustik kohaliku valla/linna tasandil	6	6,9%
Eesti Naisühenduste Ümarlaud	5	5,7%
Maakonna tasandi ühendus	4	4,6%
Valgamaa Pensionaride Ühendus	1	1,1%
VASTAJAID KOKKU	87	100,0%

*kuna iga respondent võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem

©EESTI KÜLALIIKUMINE KODUKANT, 2006

4. SELTSINGU JUHTIMINE, SELTSINGU RESSURSID

4.1. Seltsingu suurus

Küsitletud seltsingutest oskas seltsingu liikmete arvu nimetada 296 seltsingut (98%) ning hinnangud seltsingu suurusele on esitatud tabelis 4.1.

Tabel 4.1. Seltsinglaste arv

		KÕIK VASTAJAD	
		Arv	%
Kui palju on praegu Teie seltsingus seltsinglasi?	Ei tea/vastus puudub	6	2,0%
	1 - 4 inimest	45	14,9%
	5 - 10	71	23,5%
	11 - 22	86	28,5%
	23 +	94	31,1%
VASTAJAID KOKKU		302	100,0%

Maakondade lõikes ilmnevad erisused ka seltsingute suuruses. Väiksema seltsinglaste arvuga (2-4 in) seltsinguid on enam Raplamaal (9; 47,4%) ja Järvamaal (6; 35,3%), arvukamalt (üle 23 inimese) on seltsinglasi Jõgevamaa seltsingutes (12; 63,2%), Hiiumaa seltsingutes (5; 55,6%) ja Läänemaa seltsingutes (9; 42,9%).

4.2. Seltsingu liikmeskonna kasv

Analüüsides seltsingute suurust, on oluline jälgida ka seda, kuidas on muutunud seltsingu liikmete arv küsitlusele eelnenud aastal (2005). Andmete põhjal võib täheldada teatud kasvutendentsi seltsinglaste arvus. Pea pooled (142; 47%) seltsingutest märkisid, et seltsinglaste arv on 2005. aastal jäänud samaks ning ligi viiendik (65; 21,5%) leidis, et seltsinglaste arv on kasvanud.

K15. Kas seltsinglaste arv on 2005. aastal... ?

		KÕIK VASTAJAD	
		Arv	%
Kas seltsinglaste arv on 2005. aastal... ?	Kasvanud	65	21,5%
	Vähenenud	31	10,3%
	Jäänud samaks	142	47,0%
	Seltsing asutatud 2005/2006 aastal	64	21,2%
VASTAJAID KOKKU		302	100,0%

©EESTI KÜLALIHKUMINE KODUKANT, 2006

Seltsinglaste arvu kasvu võrreldes 2005. aastal märkisid kõige rohkem Võrumaa, Hiiumaa, Põlvamaa ja Saaremaa seltsingud. Uusi, 2005-2006 aastal loodud seltsinguid oli aga kõige rohkem Ida-Virumaal (6; 35,3%) ja Raplamaal (7; 36,8%).

4.3. Seltsingu juhtimine

Seltsingu juhtimisel on seltsingute hulgas pea võrdselt kasutusel kolm võimalust:

- seltsingut juhitakse ühiselt (110; 36,4%);
- juhtimise õigus on üle antud ühele seltsinglasele (96; 31,8%);
- juhtimise õigus on üle antud mitmele seltsinglasele (93; 30,8%).

Maakondade lõikes võib seltsingute juhtimises täheldada üsna suuri erinevusi. Enamikus maakondades on ülekaalus seltsingud, mida juhitakse ühiselt: Järvemaal (10; 58,8%), Tartumaal (7; 58,3%), Hiiumaal (4; 44,4%), Harjumaal (10; 43,5%), Ida-Virumaal (6; 35,3%), Läänemaal, Saaremaal, Viljandimaal ja Võrumaal. Jõgevamaal (11; 57,9%), Lääne-Virumaal (10; 62,5%) ja Raplamaal (9; 47,4%) aga on seltsingute hulgas ülekaalus need, kus seltsingu juhtimine on üle antud ühele seltsinglasele. Ida-Virumaal (8; 47,1%), Põlvamaal (11; 37,9%) ja Valgamaal (10; 43,5%) on ülekaalus aga seltsingud, kus juhtimise õigus on üle antud mitmele seltsinglasele.

Töö seltsingu juhtimisel ei ole reeglina tasustatud. Seltsingu juhtimise eest makstakse seltsinglastele tasu vaid 6 seltsingus (2% küsitluses osalenutest). Need seltsingud paiknevad Harjumaal (1), Lääne-Virumaal (1), Tartumaal (1) ja Põlvamaal (3). Lisaks tasu maksmisele seltsingu juhtimise eest on ainult üksikutel seltsingutel olnud võimalik kasutada palgalist tööjõudu. Palgalisi töötajaid oli 2005. aastal vaid 9 seltsingul (3% küsitluses osalenutest). Harjumaal oli selliseid seltsinguid 1, Lääne-Virumaal 1, Põlvamaal 4, Pärnumaal 1 ja Võrumaal 2. Enamik seltsingute ettevõtmistest viiakse ellu selle eest tasu saamata, so vabatahtliku töö korras.

4.4. Vabatahtlike kaasamine

Enamik (235; 77,8%) seltsinguid kaasab oma tegevusse vabatahtlikke väljastpoolt oma seltsingut. Maakondade lõikes on aga märgatavad küllaltki suured erinevused. Vabatahtlikke kaasavad kõik Hiiumaa seltsingud, samuti on vabatahtlikke kaasanud pea kõik Põlvamaa seltsingud (27; 93,1%) ja Raplamaa seltsingud (18; 94,7%). Kõige vähem kaasavad vabatahtlikke aga Lääne-Virumaa seltsingud (6; 37,5%).

4.5. Koostöö teiste organisatsioonide ja asutustega

Seltsingute tegevuses, mis on valdavalt suunatud kohaliku (küla)elu edendamisele, on olulisel kohal koostöö teiste organisatsioonide ja asutustega. Enamik seltsingutest on teinud koostööd kohaliku omavalitsusega (251; 83,1%) ning üle poole seltsingutest on teinud koostööd mõne teise mittetulundusühendusega (175; 57,9%). Kuna seltsingutel napib ruume tegutsemiseks, siis on olulise tähtsusega koostöö üldhariduskooli, kutsekooli või gümnaasiumiga (88; 29,1%). Oma ettevõtmisi teadvustatakse kohalikule kogukonnale meedia vahendusel (54; 17,9%). Koostööst teiste organisatsioonidega annab ülevaate alljärgnev tabel.

K20. Kas Teie seltsing on 2005. aastal teinud koostööd mõne...?

	KÕIK VASTAJAD	
	Arv	%
kohaliku omavalitsusega	251	83,1%
teise mittetulundusühendusega	175	57,9%
üldharidusliku kooli, kutsekooli või gümnaasiumiga	88	29,1%
massiteabevahendiga	54	17,9%
äriühinguga	45	14,9%
valitsusasutusega	31	10,3%
ei ole teinud kellegagi koostööd	28	9,3%
muu asutusega	27	8,9%
Ei tea/ vastus puudub	5	1,7%
VASTAJAID KOKKU	302	100,0%

*kuna iga respondent võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem
©EESTI KÜLALIIKUMINE KODUKANT, 2006

Maakondade lõikes on ka seltsingute koostöö osas mõningaid erinevusi. Kui küsitluses osalenud Jõgevamaa seltsingud (19) on kõik teinud koostööd kohaliku omavalitsusega, siis Tartumaal on koostööd teinud seltsinguid 7 (58,3%). Mõne teise mittetulundusühendusega on koostööd teinud seltsinguid rohkem Hiiumaal (8; 88,9%), Lääne-Virumaal (13; 81,3%), Valgamaal (18; 78,3%), Jõgevamaal (14; 73,7%) ja Ida-Virumaal (12; 70,6%).

Koostöö üldhariduskooli või kutsekooliga on enim levinud Jõgevamaa (12; 63,2%) ja Võrumaa (15; 51,7%) seltsingute hulgas.

4.6. Seltsingute tuluallikad

Seltsingute peamiseks tuluallikateks on rahalised ja mitterahalised toetused.

Enamik küsitluses (233; 77,2%) osalenud seltsingutest sai küsitlusele eelnenud 2005.a. rahalist toetust ning ligi pooled (168; 55,6%) seltsingutest said ka mitterahalist toetust.

K21. Kas Teie seltsing sai 2005. aastal rahalist või mitterahalist toetust?

	KÕIK VASTAJAD	
	Arv	%
Jah, rahalist toetust	233	77,2%
Jah, mitterahalist toetust	168	55,6%
Ei saanud üldse toetust	57	18,9%
VASTAJAID KOKKU	302	100,0%

*kuna iga respondent võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem
©EESTI KÜLALIIKUMINE KODUKANT, 2006

Analüüsidest seltsingute sissetulekuid maakondade lõikes, torkavad silma üpris suured erinevused. Kõige enam on **rahalist** toetust saanud seltsinguid Võrumaal (28; 96,6%), Pärnumaal (18; 90%) ja Ida-Virumaal (15; 88,2%), kõige vähem aga Lääne-Virumaal (9; 56,3%), Raplamaal (12; 63,2%) ja Tartumaal (8; 66,7%).

Mitterahalise toetuse saajaid on kõige rohkem Järvamaa (14; 82,4%), Põlvamaa (21; 72,4%) ja Pärnumaa (14; 70%) seltsingute hulgas ja kõige vähem Tartumaa (3; 25%) seltsingute seas. Seltsinguid, kes 2005.a. ilma igasuguse toetuseta tegutsesid, oli kõige rohkem Lääne-Virumaal ja Tartumaal, kus iga kolmas seltsing ei saanud 2005.a. ei rahalist ega mitterahalist toetust.

2005. aastal rahalist või mitterahalist toetust saanud seltsingutelt küsiti ka allikaid, kust toetust saadi. Allikate jaotus on esitatud alljärgnevas tabelis.

**K21a. Millistest allikatest sai Teie seltsing
eelmisel aastal (2005) toetust?
Rahaline toetus**

	KÕIK VASTAJAD	
	Arv	%
toetused kohalikult omavalitsuselt	190	81,5%
toetused riigilt	130	55,8%
seltsinglaste panused	110	47,2%
toetused ettevõtelt	31	13,3%
toetused riiklikest fondidest ja sihtasutustest	26	11,2%
toetused kohalikest fondidest	22	9,4%
toetused eraisikutelt	20	8,6%
toetused eraõiguslikest fondidest	7	3,0%
muud tulud	7	3,0%
VASTAJAID KOKKU	233	100,0%

*kuna iga respondent võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem

**vastavad need, kes on saanud 2005. aastal rahalist toetust

©EESTI KÜLALIHKUMINE KODUKANT, 2006

Kõige olulisemaks **rahalise toetuse** allikaks on kohalikud omavalitsused. Neilt on toetust saanud 190 (81,5%) seltsingutest. Teisel kohal on riigi toetused (sh kohaliku omaalgatuse programm), mida on saanud 130 (55,8%) seltsingutest. Kolmandal kohal on seltsinglaste endi rahalised panused, mida on märkinud 110 (47,2%) seltsingutest. Enamikus maakondades olid eelpool nimetatud rahalise toetuse allikad ka esikolmikus. Erandiks on Ida-Virumaa seltsingud, kus 3. – 4. kohta jagasid seltsinglaste panused ja toetused ettevõtelt ning Raplamaa, kus kolmandal kohal on toetused kohalikest fondidest.

Kõige olulisemaks **mitterahalise toetuse** allikaks on seltsinglaste panused (142; 84,5%). Teisel kohal on KOV mitterahaline toetus, mida on saanud 66 seltsingut (39,3%). Kolmandal kohal on toetused eraisikutelt, mida on saanud 45 seltsingut (26,8%). Mitterahaliste toetuse allikad on ära toodud allpool olevas tabelis.

**K21b. Millistest allikatest sai Teie seltsing eelmisel aastal (2005) toetust?
Mitterahaline toetus**

	KÕIK VASTAJAD	
	Arv	%
seltsinglaste panused	142	84,5%
toetused kohalikult omavalitsuselt	66	39,3%
toetused eraisikutelt	45	26,8%
toetused ettevõtetelt	33	19,6%
toetused riigilt	5	3,0%
muud tulud	3	1,8%
VASTAJAID KOKKU	168	100,0%

*kuna iga respondent võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem

**vastavad need, kes on saanud 2005. aastal mitterahalist toetust

©EESTI KÜLALIIKUMINE KODUKANT, 2006

Maakondade lõikes väga suuri erinevusi mitterahaliste toetuse allikate osakaalus ei ole. Pea kõikides maakondades on enamiku seltsingute mitterahalise toetuse peamiseks vormiks seltsinglaste panused. Ainsaks erandiks on Põlvamaa, kus enamiku seltsingute mitterahaline toetus tuleb kohalikelt omavalitsuselt. Eraisikute mitterahalist toetust on kõige rohkem saanud Pärnumaa seltsingud ja ettevõtjate toetust Harjumaa seltsingud.

Seltsingutel paluti hinnata oma sissetulekuid küsitlusele eelnenud aastal (2005). Vastused on toodud allpool olevas tabelis.

K22. Kas Teie seltsingu sissetulekud on 2005. aastal...?

		KÕIK VASTAJAD	
		Arv	%
Kas Teie seltsingu sissetulekud on 2005. aastal...?	Ei tea/ vastus puudub	32	10,6%
	Kasvanud	65	21,5%
	Vähenenud	26	8,6%
	Jäänud samaks	114	37,7%
	Seltsing asutatud 2005/2006 aastal	65	21,5%
VASTAJAID KOKKU		302	100,0%

©EESTI KÜLALIIKUMINE KODUKANT, 2006

Enamiku seltsingute jaoks on sissetulekud jäänud samaks. Viiendikul (65; 21,5%) seltsingutest on sissetulekud kasvanud ja 26 seltsingul (8,6%) on sissetulekud vähenenud. Suuri erinevusi seltsingute hinnangutes oma sissetulekutele maakondades lõikes ei ole.

4.7. Seltsingutele vajalikud tugiteenused

Küsitluse käigus uuriti ka, milliseid tugiteenuseid vajab seltsing kohalikult omavalitsuselt, maakondlikult arenduskeskuselt (MAK) või Liikumiselt Kodukant. Vastused on esitatud tabelis 4.7.

Tabel 4.7. Hinnang tugiteenuste vajalikkusele (N=302)

		VAJAB		VAJAB JA KA SAAB		EI VAJA	
		Arv	%	Arv	%	Arv	%
Kohalikult Omavalitsuselt	1.nõustamine	77	25,5%	108	35,8%	116	38,4%
	2. koolitus	80	26,5%	40	13,2%	180	59,6%
	3. informatsiooni vahendamine ja levitamine	90	29,8%	151	50%	60	19,9%
	4. ruumid ürituste läbiviimiseks	45	14,9%	138	45,7%	118	39,1%
	5. muu teenus	30	9,9%	23	7,6%	247	81,8%
Maakondlikult arenduskeskuselt	1.nõustamine	110	36,4%	75	24,8%	116	38,4%
	2. koolitus	113	37,4%	72	23,8%	115	38,1%
	3. informatsiooni vahendamine ja levitamine	105	34,8%	103	34,1%	94	31,1%
	4. ruumid ürituste läbiviimiseks	8	2,6%	4	1,3%	288	95,4%
	5. muu teenus	5	1,7%	2	0,7%	293	97%
Liikumiselt Kodukant	1.nõustamine	77	25,5%	121	40,1%	102	33,8%
	2. koolitus	83	27,5%	112	37,1%	105	34,8%
	3. informatsiooni vahendamine ja levitamine	85	28,1%	143	47,4%	73	24,2%
	4. ruumid ürituste läbiviimiseks	7	2,3%	5	1,7%	288	95,4%
	5. muu teenus	6	2%	4	1,3%	290	96,6%

Analüüsidest tugiteenuste vajadust, nähtub, et **kohalikult omavalitsuselt** oodatakse:

- info vahendamist (79,8%);
- nõustamist (61,3%);
- ruume ürituste läbiviimiseks (60, 6%);
- koolitust (39,7%).

Seejuures on KOV poolt paremini rahuldatud seltsingute vajadus info järele ja üritusteks vajalike ruumide järele. Nende teenuste puhul ületab teenust juba saanud seltsingute arv teenust veel vajavate seltsingute arvu. Märksa vähem on rahuldatud seltsingute vajadus koolituse järele, kus koolituse vajajaid on kaks korda rohkem, kui seda juba saanud. Lisaks KOV-ilt juba teenuseid saanud seltsingutele vajab iga neljas seltsing kohalikult omavalitsuselt kas info vahendamist, koolitust või nõustamist. Ehkki seltsingute vajadus ruumide järele on KOV-i poolt suhteliselt hästi rahuldatud, vajab seda teenust veel 14,9% seltsingutest.

Maakondade lõikes on küllalt suured erinevused seltsingute teenuste vajaduse rahuldamises. Kõige suurem rahuldamata vajadus nõustamise, koolituse ja info järele on **Jõgeva maakonnas**, kus pea kolmveerand seltsingutest (15 e. 78,9%) tunneb vajadust kõigi nende teenuste järele. Enam kui pooled Järvamaa seltsingutest (9, 52,9%) vajavad KOV-ilt koolitust.

Lisaks mainitud teenustele märkisid 30 seltsingut vajadust kas transpordi, rahalise toetuse (nii tegevus- kui projektitoetused) järele. Samuti mainiti vajadust mõistva suhtumise ja koostöö järele ning märgiti vajadust saada abi asjaajamises, raamatupidamise korraldamises. Märgiti ka vajadust materiaalse abi (kontoritarbed, külasillid) järele.

Maakondlikult arenduskeskuselt (MAK) oodatakse järgmisi teenuseid:

- info vahendamist (68,9%);
- nõustamist (61,2%);
- koolitust (61,2%);
- ruume ürituste läbiviimiseks (3,9%).

Kõigi MAK teenuste puhul on teenust vajavate seltsingute arv suurem kui seda teenust juba saanud seltsingute arv. Ainult infot vajavate ja seda ka saanud seltsingute arv on enam-vähem võrdne. Lisaks neile seltsingutele, kes on MAK-ilt juba teenust saanud, vajab keskmiselt iga kolmas seltsing MAK-ilt veel kas info vahendamist, nõustamist või koolitust. Kõige vähem vajatakse MAK-ilt ruume ürituste läbiviimiseks. Täiendavate teenuste (tegevus- ja projektitoetused, maakonna tasandi sotsiaalprobleemide ümarlaud ning külakoosolekul esinemine) vajadust märkis 5 seltsingut.

Maakondade lõikes on küllalt suured erinevused seltsingute teenuste vajaduse rahuldamises. Kõige suurem rahuldamata vajadus nõustamise, koolituse ja info järele on **Jõgeva maakonnas**, kus üle nelja viiendiku seltsingutest (16; 84,2%) tunneb vajadust kõigi MAK teenuste (v.a. ruumid) järele. MAK-ilt ootavad koolitust, nõustamist ja info vahendamist enam kui pooled Põlvamaa seltsingutest (16; 55,2%) ja Saaremaa seltsingutest (19; 51,4%).

Liikumiselt Kodukant oodatakse järgmisi teenuseid:

- info vahendamist (75,5%);
- nõustamist (65,6%);
- koolitust (64,2%);
- ruume ürituste läbiviimiseks (4%).

Kõigi Kodukandi teenuste puhul on teenust juba saanud seltsingute arv suurem kui teenust veel vajavate seltsingute arv. Keskmiselt iga neljas seltsing vajab veel Kodukandilt kas info vahendamist, nõustamist või koolitust.

Täiendavate teenuste (tegevustoetused, suhtlus ja koostöö teiste külaelau arendavate seltsidega) vajadust märkis 6 seltsingut.

Maakonniti on vajadus Kodukandi teenuste järele suhteliselt ühtlane. Kõige suurem on Kodukandi teenuste (koolitus, info vahendamine ja nõustamine) täiendav vajadus Jõgevamaal, kus pea pooled seltsingud vajaksid veel Kodukandi teenuseid. Põlvamaal on suhteliselt suur (14;48,3%) vajadus koolituse ja info vahendamise järele, Tartumaal nõustamise ja info vahendamise järele (5; 41,7%).

5. SELTSINGUTE PROBLEEMID JA TULEVIKUARENGUD

5.1. Seltsingute probleemid

Uurisime, milliste probleemidega on seltsingud oma tegutsemisaja vältel kokku puutunud. Etteantud probleemide valdkondadest nimetati kõige rohkem probleeme seoses seltsingu tegevusega (48; 15,9%), seejärel probleeme seoses seltsingulepingu sõlmimise ja juhtimisega (26; 8,6%) ning seoses panuste tegemise ja seltsingu varaga (21; 7%). Probleeme seoses seltsingu lõpetamisega märkis 6 seltsingut (2%). Tuginedes intervjuerijate kommentaaridele,

võib väita, et probleeme seltsingu lõpetamisega oli siiski palju rohkematel seltsingutel. Ülevaate seltsingute probleemide olemasolust annab tabel 5.1.

Tabel 5.1. Seltsingute probleemid (N=302)

PROBLEEMIDE VALDKOND	JAH		EI OLE	
	Arv	%	Arv	%
A. seoses seltsingulepingu sõlmimise ja seltsingu juhtimisega	26	8,6%	276	91,4%
B. seoses panuste tegemise ja seltsingu varaga	21	7%	281	93%
C. seoses seltsingu tegevusega	48	15,9%	254	84,1%
D. seoses seltsingu lõpetamisega	6	2%	296	98,0%
E. Muud probleemid	40	13,2%	256	86,8%

Seoses seltsingulepingu sõlmimise ja seltsingu juhtimisega toodi kõige sagedamini välja järgmised probleemid:

- puudub seltsingulepingu tüüpvorm, juristide erinev seltsingulepingu tõlgendus ja püüd keerukate lepingute poole;
- seltsingu juhi leidmine seltsingu liikmete seast on keeruline;
- liikmete vähene huvi, passiivsus, omaalgatuse puudumine;
- seltsingu juhtimise korraldamine (kui juhtimisõigus on mitmel seltsinglasel);
- varalise vastutuse jaotus seltsinglaste vahel, raamatupidamise küsimused.

Seoses panuste tegemise ja seltsingu varaga toodi välja järgmised probleemid:

- seltsinglastelt panuste laekumine;
- seltsingu vara ja ruumide probleemid (nt kellele kuulub seltsingu vara, kui see on soetatud osaliselt seltsingu liikmete poolt taotletud projektirahadest ja osaliselt vallavalitsuse eelarve rahadest);
- seltsingu finantseerimise küsimus, tegevuseks vajalike vahendite soetamine.

Seoses seltsingu tegevusega toodi välja järgmised probleemid:

- inimeste vähene huvi, passiivsus, omaalgatuse puudumine;
- seltsingu juhtimise korraldus/ei taheta üksi juhtida;
- sobivate ruumide/tegevuskoha puudus, probleemid kasutamisel;
- isikutevahelised lahkarvamused, külaelanike umbusk;
- materiaalsete ressursside nappus;
- uute seltsinglaste värbamine;
- ajapuudus;
- vähe teadmisi, vaja koolitust (sh raamatupidamise alast);
- inimeste lahkumine piirkonnast.

5.2. Seltsingute tulevikuarengud

Seltsingutel paluti mõelda ka oma organisatsiooni arengule paari järgmise aasta jooksul. Üle poole seltsingutest (162; 53,6%) olid seisukohal, et jätkatakse seltsingu tegevust. Ligi kolmandik seltsinguid (88; 29,1%) pidas võimalikuks oma tegevuse laiendamist ning selleks mittetulundusühingu asutamist. Vaid 11 seltsingut (3,6%) arvas, et nad lõpetavad oma tegevuse. Muude võimalike tulevikutsenaariumitena nähti liitumist mõne kohaliku MTÜ-ga või liitumist arengupiirkonna seltsi(de)ga.

K25. Kui Te mõtlete oma seltsingu tulevikule, siis mis Te arvate, kas Teie seltsing järgmisel paaril aastal... ?

		KÕIK VASTAJAD	
		Arv	%
Kui Te mõtlete oma seltsingu tulevikule, siis mis Te arvate, kas Teie seltsing järgmisel paaril aastal... ?	Ei tea/ vastus puudub	9	3,0%
	Jätkab tegevust seltsinguna eesmärgi saavutamiseni	162	53,6%
	Jätkab tegevust seltsinguna tähtaja lõppemiseni	2	,7%
	Lõpetab tegevuse seltsinglaste otsusega	11	3,6%
	Laiendab tegevust: seltsinglaste poolt asutatakse MTÜ	88	29,1%
	Muu variant	30	9,9%
VASTAJAID KOKKU		302	100,0%

©EESTI KÜLALIIKUMINE KODUKANT, 2006

Maakonniti ilmsid mõned erinevused seltsingute tulevikustrateegiates. Kui enamikus maakondades on ülekaalus oma tegevust jätkavad seltsingud, siis Pärnumaa (12; 60%), Valgamaa (13; 56,5%), Ida-Virumaa (7; 41,2%) ja Lääne-Virumaa (7; 43,8%), Tartumaa (5; 41,7%) seltsingute hulgas on ülekaalus seltsingud, mis kavatsevad oma tegevust laiendada ja tulevikus MTÜ asutada. Oma tegevust lõpetada kavatsevad seltsinguid on kõige rohkem Harjumaal (3; 13%).

6. UURINGU PEAMISED TULEMUSED JA SOOVITUSED

Käesoleva uuringu käigus kaardistati Liikumise Kodukant maakondlike koordinaatorite poolt Eesti maapiirkondades 450 seltsingut. Nende seltsingute kohta selgitati välja tegutsemiskoht, tegevusvaldkond ning eestvedajate kontaktandmed. Kaardistamise käigus kerkis korduvalt üles küsimus seltsingu määratlusest ning kriteeriumidest, mille alusel eristada seltsingut huvivõi spordiringist, klubist vms isikute ühendusest. Nii võib uuringu üheks tulemuseks pidada ka teavitustööd seltsingu mõiste selgitamisel nii kohalike omavalitsuste ametnike kui seltsiliikumise eestvedajate hulgas. Teiseks oluliseks kaardistamise tulemuseks on seltsingute kontaktandmete koondamine maakonniti.

Kaardistatud seltsingutest moodustati valim seltsingute küsitluse läbiviimiseks, mille tulemuste analüüs võimaldas koostada põhjaliku ülevaate Eesti maapiirkondades tegutsevatest seltsingutest, nende tegevusest, ressurssidest ja probleemidest. Küsitluse läbiviimine andis paljudele seltsingutele tõuke oma tegevus taaselustada ning endast kohalikus omavalitsuses teada anda.

Analüüsides seltsingute teket, asutamise perioode, võib väita, et seltsingute areng on toimunud tihedas seoses Eesti külaliikumise arenguga. Nii nagu külaliikumise arengut tervikuna on mõjutanud selle toetamine riikliku programmi kaudu, nii on ka seltsingute tegevust ja arengut mõjutanud kohaliku omaalgatuse programm.

Seltsingute arengu üheks peamiseks mõjutajaks on olnud Eesti Külaliikumine Kodukant oma koolituste ja teabeürituste kaudu. Rahaliste vahenditega on seltsingute algatusi toetanud

kohaliku omaalgatuse programm. Neil kahel kompetentsi- ja ressursikeskusel on seltsingute arengus määrav roll ka tulevikus.

Maapiirkonnas tegutsevad seltsingud

Maapiirkondades on mitmeid ühendusi, kes ei teadvusta oma tegevuse vormina seltsingut, ehkki sisuliselt tegutsetakse seltsinguna. Seetõttu vajab seltsingu olemus, tema erisused, võrreldes mittetulundusühinguga, samuti seltsingulepingu mõiste ja selle sõlmimise vormid maakondades kindlasti laiemat tutvustamist.

❖ Soovitus:

Koostada ülevaatlik abimaterjal seltsingutele, kus antakse lihtsas keeles edasi seltsingu ja seltsingulepingu olemus, seltsinglaste õigused ja kohustused, kajastatakse nii seltsingu asutamise kui lõpetamise protseduure. Teavitustöö võiks toimuda nii Liikumise Kodukant võrgustiku kui maakondlike arenduskeskuste kaudu.

Nii seltsingute kaardistamise etapis kui küsitluse läbiviimisel kerkis üles küsimus, kuidas seltsingutega kontakti saada. Liikumise Kodukant koordinaatorid kasutasid selleks mitmeid viise ja võrgustikke, kuid üksmeelselt leiti, et see protsess oleks kiirem ja tulemuslikum, kui seltsingud oleksid registreeritud kohaliku omavalitsuse juures. Samuti aitaks see kaasa seltsingute teavitamisele ning kaasamisele arengukavade koostamisse kohalike omavalitsuste poolt.

Küsitluse tulemused kinnitasid, et seltsingute kohalike omavalitsuste juures registreerimise praktika on juba praegu küllalt levinud (küsitluse läbiviimise ajal veebruaris – märtsis 2006 oli registreeritud 129 seltsingut ehk 42,7% küsitluses osalenutest), mõnedes maakondades on kõik seltsingud KOV juures arvele võetud. Seetõttu võiks seltsingute registreerimise/arvele võtmise praktikat kasutada ka neis maakondades, kus seda seni suhteliselt vähe on tehtud.

❖ Soovitus:

Välja töötada seltsingute kohalikus omavalitsuses registreerimise/arvelevõtmise kord. Kindlasti peab see protseduur jääma väga lihtsaks, sest seltsingu loomise lihtsus on üks peamistest teguritest, miks valitakse tegutsemisvormiks seltsing.

Seltsingute ressursid

Küsitluse tulemused näitavad, et seltsinglaste endi kui aktiivsete kodanike kõrval on seltsingute peamiseks ressursideks seltsingute sissetulekud, mis on kas rahaliste või mitterahaliste toetuste vormis. Kõige olulisemaks **rahalise toetuse** allikaks on kohalike omavalitsuste toetused (neid oli saanud 190 seltsingut (81,5%) küsitletud seltsingutest. Teisel kohal on toetused EAS vahendusel kohaliku omaalgatuse programmist, mida on saanud 130 (55,8%) seltsingutest.

❖ Soovitus: *Mittetulundusühenduste rahastamisel peaksid kohalikud omavalitsused jätkama MTÜ-de kõrval ka seltsingute rahalist toetamist, samuti on oluline kohaliku omaalgatuse programmi laadse üleriigilise programmi olemasolu, kust seltsingud saaksid oma tegevusteks (millest enamik on seotud külaelul elavdamisega) saavutamiseks (mitte investeeringuteks) raha taotleda.*

Teiseks seltsingute oluliseks ressursiks on **tugiteenuste kättesaadavus**.

Küsitluse tulemused näitavad seltsingute suurt vajadust tugiteenuste järele. Seejuures vajatakse tugiteenuseid (koolitus, nõustamine, info vahendamine) nii kohalikelt omavalitsustelt, MAK-idelt kui Liikumisel Kodukant. Lisaks teabe-, koolitus- ja nõustamisteenusele oodatakse kohalikelt omavalitsustelt ruume ürituste läbiviimiseks kohalikele elanikele, samuti transporditeenust piirkondlikel, maakondlikel üritustel osalemiseks. Liikumisel Kodukant oodatakse abi teiste külaelu edendamise tegevate seltside ja seltsingute tegevusega tutvumiseks. Tugiteenuste kättesaadavus tõstaks oluliselt seltsingute võimekust ning kasvataks nende potentsiaali oma tegevust laiendada ning tulevikus mittetulundusühinguna tegevust jätkata.

- ❖ **Soovitus:** *Kohalikel omavalitsustel, maakondlikel arenduskeskustel ja Liikumisel Kodukant leida võimalusi seltsingutele osutatavate tugiteenuste mahu suurendamiseks. Selleks võiks ette näha vahendid mõnes üleriigilises programmis (nt MAK-ide nõustamisprogramm seltsingutele).*

Seltsingute probleemid

Ehkki enamik küsitluses osalenud seltsingutest oma tegevuses suuri probleeme ei teadvustanud, ei ole seltsingute tegevuskeskkond probleemivaba. Seltsingud töid esile probleeme seoses seltsingu tegevusega, seltsingulepingu sõlmimise ja juhtimisega, panuste tegemise ja seltsingu varaga ning seoses seltsingu lõpetamisega.

Enamik probleemidest on seotud seltsingute **õigusruumiga**, mida käsitleb võlaõigusseaduse 7. osa, kus reguleeritakse isikuühendusi, mis on asutatud lepingulise ühinemise teel ühise eesmärgi saavutamiseks. Seltsingute teadmised seltsingu juhtimisest, seltsinguvara valitsemisest, suhetest kolmandate isikutega jm olulistest VÕS 7 osa sätetest on küllaltki kasinad. Seetõttu on seltsingu mõiste selgitamise kõrval väga oluline korraldada seltsingutele VÕS 7. osa tutvustavaid koolitusi.

- ❖ **Soovitus:** *Maakondlikel arenduskeskustel ja Liikumisel Kodukant korraldada seltsingutele VÕS 7. osa (mh seltsingulepingu ja seltsingu juhtimise põhimõtteid, seltsinguvara ja vastutuse küsimusi, seltsingu lõpetamise protseduuri) tutvustavaid koolitusi koos praktiliste näidetega tegutsevatest seltsingutest ning abimaterjalidega (nt seltsingulepingu tüüpvorm).*

Teine grupp seltsingute probleeme on seotud **seltsingute ressursside** (nt kohalike elanike passiivsus, sobivate ruumide puudus, materiaalsete ressursside nappus) arendamisega. Nende probleemide lahendamisel on võtmeküsimuseks seltsingute koostöö kohalike omavalitsustega.

- ❖ **Soovitus:** *Külaelu elavdamiseks seltsingute tegevuse kaudu võiksid kohalikud omavalitsused (sh nende hallatavad asutused) praktiseerida rohkem ruumide tasuta (või soodustingimustel) andmist seltsingute (nende kaudu külaelanike) kasutusse.*

Seltsingute tulevik

Maapiirkonnas tegutsevatel seltsingutel on kindel koht külaelu elavdamisel selle erinevates aspektides. Sõltuvalt seltsingu tegevusvaldkonnast ja võimekusest, võivad seltsingute arengud olla erinevad. Üks võimalikest arengutest on suund mittetulundusühingu asutamise suunas, milleks kinnitas oma valmisolekut ligi kolmandik küsitluses osalenud seltsingutest.

Lühiajaliste eesmärkide saavutamiseks, samuti külaelanike erinevate gruppide kooskäimisvõimaluste loomiseks asutatud seltsingud jätkavad oma tegevust tõenäoliselt seltsinguna, mis on neile tegevuseks kõige sobivam vorm.

- ❖ **Soovitus:** *Nii Liikumine Kodukant kui maakondlikud arenduskeskused saavad seltsinguliikumisele hoogu anda oma tugiteenuste kaudu ning nii julgustada inimesi ühenduse jätkusuutlikkuse tagamiseks, laiaulatuslikumate tegevuste läbiviimiseks ja selleks vajalike ressursside hankimiseks mittetulundusühinguid asutama. Riiklike programmide toetus seltsingutele peab säilima, et tugevdada seltsingute võimekust sh võimekust oma tegevust laiendada.*

Kodanikualgatuse strateegia võtmes on ühtviisi oluline toetada kõiki kodanikualgatuse organiseerunud vorme seltsingust kuni kodanike poolt asutatud sihtasutusteni.

KASUTATUD KIRJANDUS

Lagerspetz, Mikko (2006). *Kodanikuühiskonna lühisõnastik*. Tallinn: EV Siseministeerium.

Merusk, Kalle, Olle, Vallo ja Saaremets, Virgo (2003): *Kodanikuühenduste seadusandlike küsimuste analüüs*. Tallinn: EV Siseministeerium. Võrguteavik. http://www.sisemin.gov.ee/atp/failid/kodanikeyhenduste_seadusandlus_kys_analyys.rtf, 30.04.2006.

Mittetulundusühing Eesti Külade ja Väikelinnade Liikumine Kodukant strateegia 2003 – 2008 (2003). Jõhvi: Eesti Külaliikumine Kodukant.

Saare, Kalev (2003). “Seltsing - kas leping või ühing?”, *Juridica*, 1/2003: 57 – 64.

Võlaõigusseadus. RT I 2002, 53, 336; viimane redaktsioon RT I 2005, 61, 473.